

DISPV TATIO THEOLOGICA
Q V A
DE
MESSIAE FOEDERE
VETERI ET NOVO

LOCA IER. XXXI. 31-34. ET HEBR. VIII. 8-13. X. 16-18.
CONFERENT ET CONTRA HYPOTHESEN

Quasi Textus V. T. pro Christo in N. T. allegati nec possent, nec
deberent, de eodem toti intelligi, obstante verborum ac
rerum tortura

D E F E N D E N T

ALVMNI REGIO ELECTORALES

P R A E S E S

DN. M. GOTTLIEB MVLLER

KEMBERGA-SAXO, ORD. PHL. ADL.

R E S P O N D E N S

DN. IO. CHRISTIANVS SCHVLTZE

CHEMNIZENSIS

O P P O N E N T A V T E M

DN. M. CAROLVS FRIDERICVS SCHMID

OELSNA-SIL.

DN. IO. GOTTLLOB KOCH

SCHLEIZA-VARISC.

AD QVAM DIE XIII. IVNII. MDCCXLIV. H. L. Q. C.

H A B E N D A M

HONORATISSIMOS ALVMNOS

QVAM HUMANISSIME INVITAT

CHRISTIANVS FRIDER. BAVER

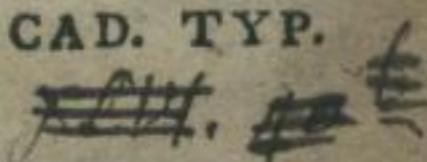
SS. TH. D. P. P. ET ALL. EPH

Coll. diss. A

202, 42

TTEBERGAE, LITERIS E. G. EICHSFELDI, ACAD. TYP.

SLUB 202(42)

CHRISTIANA ERIDER. RAY

БРАТІЯ ТАКІ АДІВІЗИ

СІЛІАНА СОЛЯНОГО ПІДПІДІЛІ

AD CONFERENDA LOCA

IER. XXXI. 31-34. ET HEBR. VIII. 8-12. X. 16-18.

Specialis ac distincta doctrina, de conuenientia & differentia veteris & noui foederis, Saluatoris nostri, multum difficultatis haberet, & locus ex Ieremia pertractandus, omnino ad nodos exegeticos & dogmaticos referri potest. Afferemus verba, primo ex versione Vulgata, & quae exinde suboriantur dubia, communicabimus. Ier. XXXI. 31. Ecce, dies venient, dicit Dominus : Et feriam domui Israel, & domui Iuda foedus nouum. v. 32. Non secundum pactum, quod pepigi cum patribus vestris in die, qua apprehendi manum eorum, ut educerem eos de terra Aegypti: pactum quod irritum fecerunt, & ego dominatus sum eorum, dicit Dominus v. 33. Sed hoc erit pactum quod feriam cum domo Israel post dies illos, dicit dominus : Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum, scribam eam: & ero eis in Deum, & ipsi erunt mibi in populum. v. 34. Et non docebit ultra vir proximum suum, & vir fratrem suum, dicens, cognoscite Dominum. Omnes enim cognoscent me, a minimo eorum usque ad maximum, ait Dominus: quia propitiabor iniquitati eorum, & peccati eorum, non memorabor amplius.

Quaerunt interpretes: quid hoc est, quod Ier. XXXI, 33. 34. & Hebr. VIII. 11. tanquam aliquod priuilegium fidelium his verbis describitur: neque amplius docebunt vir proximum suum, aut vir fratrem suum dicendo: cognoscite Iehouam? Num in diebus noui testamenti hoc cessare debuit, tanquam minime necessarium, quod dicitur, fratrem fratrem docere? Nonne hodie institutio ad fidem in Christum per fratrem absolute necessaria est? Nonne in N. T. reuera & aequa obtinet doctrina e verbo Dei, ac in veteri? Quamuis enim plurimi dentur hostes ministerii ecclesiastici, qui cupiunt, ut omnes docentes e templis ac scholis remoueantur, ex diuina tamen gratia adhuc supersunt, qui docent & dicunt: cognosce Dominum. Sensus itaque, qui ex his verbis fluit, est paradoxum, omni experientiae contrarium, quod illimitate admitti non potest. Nam, si necessitas institutionis & doctrinae tollitur, si non opus est, ut frater fratrem doceat, statuendum est, omnes Christianos, tam paruulos, quam aetate profectiores aequaliter esse

doctos & illuminatos, & neminem esse inter eos, qui alterius auxilio, institutione, & manuductione opus habeat. Hoc autem tam alienum est a veritate, & experientia, vt ne quidem Apostolorum temporibus, nedum nostris, eiusmodi priuilegium cessandi a doctrina, locum obtinuerit.

Ex hac difficultate, vt se eximant interpretes, varias adhibent commentationes. SEB. SCHMIDIUS haec habet: *Sensus itaque est. Ratio, quare rigidi Doctores cum lege non amplius urgere debeant perfectam Dei cognitionem, quam lex ad salutem requirit necessario, baec est, quia ego dabo aliam hominibus mei notitiam, Euangelicam scilicet.* Sed nec euangelica Dei cognitione sine informatione acquiritur, quare nec mihi placet Schmidiana explicatio. DORSCHEVS, inquit, *doctrinam quidem legis ex se & per se inculcabat, adeoque unusquisque proximum suum, fratremque suum ad eius cognitionem deducebat, sed non aderat peculiaris aliqua vis viuifica in ista doctrina legis, γνῶσι τὸν κύριον, & diligēs Deum tuum. Hoc inefficaciter & sine viribus coelitus infusis docebat lex, qua V. T. nititur.* Sed non credo, veteri Testamento, in docendo cognitionem Domini, adscribi posse inefficaciam, quasi nouum testamentum tantum esset verbum Dei efficax, vetus autem testamentum, verbum fuisset inefficax. Haec nollem dixisse, quia *omnis scriptura a Deo inspirata utilis est ad doctrinam, ad redargutionem, ad correptionem, ad institutionem, quae est in iustitia 2. Tit. III. 16.* Nec approbanda mihi viderur VTRINGAE sententia, quae locum sic explicat, vt doctoribus V. T. tribuatur autoritas, qua carerent doctores noui testamenti, sequentem in modum: *Ecclesia hoc tempore Deo solo Doctore gaudet. Frater hoc statu non dicit fratri: Cognosce Iebouam, nec vir docet proximum suum, scilicet cum autoritate.* Quasi ministerium noui testamenti, non habeat parem imo maiorem δόξαν & autoritatem praeveteri. 2. Cor. IV. 8. πάς σχῆ μᾶλλον ἡ διακονία τῆς πνεύματος ἐσαι ἦ δόξη; B. RAMBACHIVS in suis praelectionibus in Ieremiam, unico verbo, omne dubium soluere voluit. p. 695. unde non docebunt (magisterialiter) *amplius &c.* Sed explicationem & applicationem huius distinctionis scire vellem, quomodo cognitionem Dei in V. T. magisterialiter tradiderint, in N. T. autem non magisterialiter? quum doctores utroque tempore, non Domini, sed ministri tantum fidei nostrae fuerint. CLERICVS detorquet cognitionem Domini, ad Iudeos, aequae ac GROTIUS. Post exilium nullus Iudeus illa indiguisser institu-

institutione, quomodo sit ei colendus Deus, sed *omnes legem Dei memoriter tenuissent*, per multitudinem Synagogarum, quae struetae fuissent, ubi lex *zur in hebdomade docta fuisse*. Hoc commentum GROTI sibimetipsi contradicit. Accedit & hoc, quod tunc temporis, non est erectum nouum foedus cum domo Israelis, & cum domo Iudee, quod tamen expressis verbis praedicatur. Nec in Iudeos tempore Messiae viuentes id quadrat, quod tamen per verba prophetae innui CLERICVS censet, sic scribendo in Com. in Ier. p. 446. *Nemo indigebit institutione alius, nec opus erit, ut quisquam alios admoneat, esse sui officii, cognitionem Dei sibi studiose comparare; nam omnes eum satis noscent, nec tantum grandiores natu, sed etiam iuniores.* Sed audiamus etiam B. GLASIVM qui ingeniosa obseruatione, quod non elliptice pro non solum accipiendum sit, locum sic explicat: *Non decebunt amplius scilicet SOLVM, sed (¶ quia pro sed) quotquot erunt, cognoscant me, a minimo eorum usque ad maximum eorum.* Sed hic iterum potest quaeri: Si sermo est de cognitione Messiae, quod condonaturus sit peccatis iudeorum, cur ille non ab omnibus Iudeis a minimo ad maximum fuit agnitus?

Longe planius et facilius nostri loci explicatio tractari poterit, si non ex interpretum suffragiis, sed ex fontium consilio veram veteris et noui testamenti conuenientiam et differentiam expendemus. Inspectio fontium nos ea decebit, quae in nullo inueniuntur commentario; nostri autem erit officii, ut in explicando hoc dicto, nec sapientia nimia, nec leuitate temeraria peccemus, sed veritatem innocenter quaeramus, inuentamque ostendamus. Tantum abest, ut necessitatem, docendi cognitionem Domini in nouo testamento, hoc dictum nostrum neget, ut potius affirmet, hoc vitium Iudeis fore existio, quod nemo alium, nec frater fratrem de doctrina noui testamenti instruere velit, quare Messias nec posset Iudeorum iniuriam condonare, aut peccatorum eorum obliuisci. Vbi enim cognitione Domini non docetur, ibi foedus Domini negligitur, vbi vero cognitione Domini docetur, nec voluntarie recipitur, ibi foedus repudiatur. De offerendo nouo Messiae foedere, non vero cogendo, sed libere recipiendo, quod Iudei repudiaturi essent, sequens textus agit, accuratissime sic vertendus.

Ier. XXXI. v. 31. *Ecce tempora ventura, dicit Dominus, me pacturo cum domo Israelis, et cum domo Iuda foedus nouum.* v. 32. *Non erit sicut foedus, quod pepigi, cum patribus eorum, tempore quo ap-*

prehendi manu eorum, ut eos educerem ex terra Aegypti, qui ipsi quidem dimisissent foedus meum, (καὶ ἡμέλητα αὐτῶν, si ego modo nullam eorum curam gessisse) egomet ipse vero domi:abar in eos, dicit Dominus. v. 33. Sed tale erit foedus meum, quod pangam cum domo Israel post illa tempora, quae sic se habebunt, dicit Dominus: Dans legem meam in medio eorum (i. e. doctrinam meam N. T. eis τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν, in intellectum eorum, ut intelligant) in cor eorum eam etiam inscribendam volo; & si siam ipsis in Deum, ipsi etiam mihi fiant in populum. v. 34. Ast non docebunt amplius, & quidem quilibet proximum suum, & frater fratrem, ut dicant: cognosce Dominum, ut sic illi omnes me cognoscere possint, a parvulis usque ad maximos, ut sic condonare possim, eorum iniquitatem, nec peccati eorum mibi amplius recordandum sit.

Habemus in his verbis vaticinium de illis temporibus, in quibus ipse Dominus doctrinam noui testamenti, ut nouum foedus suum docturus esset. Praemittitur particula excitandi ecce, ad erigendam attentionem lectoris, ut obseruet signa temporum. Ecce quae nam futura sunt tempora, venturo Messia. Nam sequens descriptio futuri temporis sui, est dictum Domini. Non hominis cuiusdam fallacis, sed Saluatoris est promissio, qui est ipsa veritas, qui potest praestare, quae promittit, & praestabit ea, quia promittit. Res promissa autem est nouum foedus cum Iudeis pangendum. Comparat itaque Dominus ipse doctrinam noui testamenti cum foedere novo. Non est, ut reiiciamus formulas loquendi ab ipso Domino adhibitas, & dicamus, gratuitam rationem perueniendi ad salutem, non posse sub ratione & notione foederis proponi, & abstinentium esse ab hac docendi methodo. Sic enim relicitur ea docendi methodus, qua ipse usus est Dominus noster. Quamuis enim inter Deum et homines, nullum eiusmodi foedus locum habeat, quod reperitur inter aequales; nemo tamen negare poterit, constitutionem euangelicam de ratione perueniendi ad salutem, seu doctrinam Christi, magis respicere ad foedus, quam ad irresistibile & absolutum in voluntatem hominis, imperium. Doctrina Christi de salute nostra habet pro fundamento, ut Messias sit Deus ac redemptor noster, & nos fiamus in eius populum. Quia vero ad consensum, & ad hanc obligationem nos adstringit foedus baptismale, ut satanae suisque operibus renunciemus, et Christo adhaereamus, eiusmodi ratio perueniendi ad salutem, omnino dici potest *foedus*, quia hic consensus, &

qui-

quidem voluntarius, in promissa & expectanda requiritur. Foedus autem in genere consistit, in mutuis duorum vel plurium promissis, & mutuo consensu, circa quaedam praestanda & expectanda. Oblatum lapsis hominibus *foedus gratiae* vnicum quidem est, si rem ipsam spectamus, quia vnicum tantum est ratio perueniendi ad salutem Act. IV. 12. XV. 11. per fidem in Messiam, ut dicere possimus, foedus gratiae in essentialibus, nec vñquam mutatum est, nec mutari potuit. Quoad externas tamen circumstantias, & temporum ac hominum diuerfitatem, diuersas etiam subiit dispensationes. Inde exoritur subdivisio in V. & N. T. in diuersam obligationem nostram, ante & post aduentum Messiae. Diuersa enim vnius eiusdemque foederis facies appetet, sub lege Mosaica, & sub euangelio. Hic multa sunt abolita, ibi praecepta. Ibi peragebantur multa ex imperio Dei, dominantis in eos, vt exitus ex Aegypto, quem sub euangelio, spontanea fides ac voluntarium & generosum obsequium a nobis expectetur. Ideo Dominus ipse, promittendo nouum, inter vetus ac nouum foedus distinctionem facit, quam vrget Paulus Hebr. VIII. 13. *Per hoc, quod dicit nouum, antiquauit prius.* Porro, *quod antiquatur senescit, & in propinquuo est, ut euaneat.* Distinguenda proinde sunt in doctrina de foedere Messiae, essentialia & accidentalia. Essentialia sunt, quae perpetuo docentur e. g. nullam hominibus dari salutem, nisi in nomine promissi & exhibiti Messiae. Accidentalia sunt, quae immutari & antiquari potuerunt in doctrina de foedere Messiae. Huc pertinent, quae certas tantum circumstantias, temporis, nationis, typi, loci, ac ceremonias cultus Leuitici respexerunt, & cum novo abolita sunt. Diuerso respectu foedus gratiae Christi est *diadynai aiōnos*, foedus aeternum, quod per omnia secula est vnum idemque, quoad substantiam Hebr. XIII. 8. 20. & tamen quoad dispensationem est mutabile & differt vetus a novo. Nam ante aduentum & mortem Messiae per varia sacrificia ac per usum typorum, iam vero sine illis per verbum & sacramenta dispensatur.

Huius noui foederis introductionem sic describit Dominus, ut differat a veteri, in modo introducendi. Foedus quod Messias initiat cum Israelitis ex Aegypto exituris, erat foedus coactum. Nam omnibus Israelitis, siue volentibus siue nolentibus, imponebatur necessitas celebrandi pascha et egrediendi ex Aegypto, alias, si penes Israelitas stetisset arbitrium, multi nec ex Aegypto exissent, sed foedus Abrahamo promissum, fecissent irritum. Dominus autem vtebatur maiestatico prouidentiae suae imperio, & eos ad egressum ex Aegy.

Aegypto cogebat. Sic autem non cogerentur Iudei in egressu ex Judaismo ad Christianismum. Ibi nullam irresistibilem expectarent gratiam ac coactionem ad suscipiendam doctrinam noui testamenti. Nam eiusmodi foederi spirituali, voluntario etiam obsequio fidei accedendum esset, prout essentialis libertas creaturae rationalis, postulat, in qua liberum voluntatis arbitrium, agat sponte, cum iudicio, a nullo ente externo coactum. Hominis enim rationalis est, ut agat sine coactione, cum praevio mentis iudicio. Non diffitendum itaque est, multum esse discriminis, inter gubernationem ac prouidentiam Dei maiestaticam, qua Deus irresistibili sua potentia Israelitas ad exitum ex Aegypto coegit, corda direxit, & passiones refrenauit; & inter gubernationem gratiae moralem ac resistibilem, qua permouentur homines ad ineundum foedus spirituale cum suo redemptore. Deus vsus est via potentiae, in educendis Israelitis ex Aegypto ad seruandum suum promissum. Non vero vtitur potentia sua irresistibili, ut ex malis Iudeis, bonos Christianos faciat. Hoc est potius necessarium requisitum in foedere gratiae, ut ad doctrinam et legem Messiae, consensus voluntatis obsequentis accedat. Hoc docuit Christus postulando, ut conuertendi ad doctrinam noui testamenti se submittant, suae prouidentiae morali ac ordinatae. Si dat legem seu doctrinam suam de novo foedere suo, necesse est, ut voluntarium consensum obtineat, nec diuinæ in cor eorum inscriptioni resistatur. Deus agit cum populo suo, modo creaturae rationali conuenienti, foedus suum per doctrinam et cognitionem Domini offerendo, ad poenitentiam & fidem exhortando, motua proponendo; populi est, ne gratiose ac diuinæ legis inscriptioni in voluntatem suam resistat, sed ut doctrinam accipiat, frater fratrem doceat, & foedus ineat, cognitionem & voluntatem Domini amplectendo. Deus enim principaliter consensum & dissensum voluntatis humanae respicit. Cum homine nolente nec Deus se vnire cupit. Versatur enim homo lapsus etiam in statu probationis & voluntatis explorandæ, vtrum per gratiam Dei velit, an nolit excolare cognitionem Messiae, vtrum velit, an nolit docere cognitionem Domini & alios adducere ad salutem, vtrum velit an nolit gratiam Messiae et remissionem peccatorum consequi. Si quis vult finem, velit etiam media, si quis vult finem fidei suæ, aeternam salutem, velit etiam media salutis, doctrinam de salutari cognitione Dei. Deus nobis obuiam iuit sua gratia, dum ex paterno amore, consilium de salute hominum per Christum acquirenda promulgavit, sin homines suo deerunt officio, nec viribus gratiae instructi rationali promptitudine & voluntaria docilitate diuinam doctrinam apprehendent, in culpa est malitia voluntatis humanae, qua nemo proximum nec frater fratrem ad salutem instituet. Nisi quis mediis recte vtetur, doctrina & cognitione Domini, nec ad optatum finem perueniet, vt remissionem peccatorum & salutem aeternam consequatur.

S.

D.

G.

Coll. diss. A. 202, nr. sc. 42